

Krista Fischer 50

Krista Fischer sai 5. augustil 2020. a tähistada oma viiekümnendat sünnipäeva. Tundub, et see ei olnudki väga ammu, kui nooruke Krista Lapp tuli Raplast Tartusse matemaatikat õppima. Aasta oli siis 1988. Paari aasta pärast tuli ta minu juurde sooviga saada kursusetöök bioloogiaga seotud teema. Parajasti oli matemaatilise statistika instituudist tulnud abi otsima botaanik Alar Läänelaid, kellel oli andmestik puude aastarõngaste laiustest ja kes otsis nende seost kliima ja kasvukoha näitajatega. Kristat hakkas asi huvitama ja kui ta oli endale selgeks teinud, kuidas paketi BMDP andmeid töödelda, hakkasid ka tulemused tulema ja töö sai edukalt kaitstud. Krista astus küll rakendusmatemaatika eriala diplomioppesse, aga olud ja riigikord muutusid vahepeal ja selle diplomini ta otseteed ei jõudnud. Nagu tihti juhtub, on juhusel suur osa inimese elus. 1992. aasta suvel külastas Tartut Harvardi Ülikooli professor Endel John Orav. Ta oli kutsutud järgmiseks õppeaastaks Belgiasse Limburgi Ülikooli biostatistika magistriõppe külalisõppejõuks ja pakkus teadusprorektor Ants Kallikormi juures välja võimaluse ühe üliõpilase õpinguteks Belgias sellel õppekaval. Oli puhkuste aeg. Professor A. Kallikorm asus kohe tegutsema, helistas mulle Saaremaale ja küsis, kas oleks võimalik kiiresti välja pakkuda huviline tudeng. Õnneks oli ka Kristal kodus Raplas telefon ja sain ta kätte. Pikemalt mõtlemata oli ta nõus ja nii sai Kristast kaheks aastaks Limburgi Ülikooli biostatistika magistrant.

Magistritöö sai küll õnnelikult kaitsstud, kuid Tartu Ülikool ei saanud toona seda kraadi aktsepteerida enne, kui ta oli kaitsnud siin diplomitöö. Üks osa magistritööst sobis bakalaureusetööks küll ja nüüd olid kõik formaalsed nõuded täidetud ning tekkis võimalus jätkata Tartus doktorantuuris. Ühtlasi tegi Krista tee lahti meie huvilistele tudengitele Limburgis. Aastate jooksul kaitses seal magistrikraadi üle kümne Eesti bakalaureuseõppe lõpetaja. Õpingute ajal Belgias olid tekkinud tihedad sidemed prof. Els Goethgebeuriga, kes pakkus välja doktoritöö teema kliiniliste katsete, korduvmõõtmiste ja ravijärgimuse valdkonnas. See tähendas uurimistööd laiemas plaanis meditsiinistatistika alal. Töö sai õigeaegselt 1999. aasta kevadel Tartus kaitsstud, juhendajateks T. Kollo ja E. Goethgebeur. Vahepeal oli Krista Lappist saanud Krista Fischer ja doktoritöö tiitellehel oli pühendus poeg Mark Aleksandrile.

Siitpeale läks Krista tee sujuvalt edasi rahvusvahelises keskkonnas. Pärast kaitsmist jätkas ta sama aasta sügisel õpinguid järeldoktoratuuris Belgias Genti ülikoolis Els Goethgebeuri juures. Tulemustest ilmusid artiklid soliidsetes ajakirjades. Pärast Gentist Tartusse naasmist 2001. aastal märgati arstiteaduskonnas noore biostatistika spetsialisti tagasitulekut Eestisse ja Kristast sai kuueks aastaks biostatistika dotsent TÜ Tervishoiu instituudis. Värske dotsent korraldas põhjalikult ümber senise statistikaalase õppetöö arstiteaduskonnas, töötas välja uued vajalikud kursused ja koondas enda ümber rühma noori magistrikraadiga õppejõude. Samal ajal ei unustanud ta matemaatilise statistika koduinstituuti ja siingi sündisid uued matemaatilistelt nõudlikumad biostatistika alased kursused nagu näiteks elukestusanalüüs. Pärast tütre sündi 2006. aastal oli aega järele mõelda seniste tööde ja tegemiste üle. Aine- te süsteem arstiteaduskonnas töötas ja tekkis soov teha kusagil mujal midagi uut. Ta kandideeris Inglismaal välja kuulutatud teaduri kohale ja alates septembrist 2007 sai Kristast teadur (ametliku nimetusega investigator/scientist) asutuses UK Medical Research Council asukohaga Cambridge'is. See oli tõeliselt rahvusvaheline kogemus. Aga kolme aasta pärast oli taas aeg kodumaale naasta. Seekord oli kutsujaks Eesti Geenivaramu ja Kristast sai Geenivaramu biostatistika vanemteadur aastani 2018, mis muutus samaks ametikohaks genoomika instituudis. Suurem muudatus toimus esimesest septembrist 2018, mil Kristast sai

matemaatilise statistika professor matemaatika ja statistika instituudis. Sealtpaale on ta jaganud aega kahe instituudi vahel olles 0,2 koormusega jätkuvalt biostatistika vanemteadur genoomika instituudis ja täites matemaatilise statistika professori kohuseid 0,8 koormusega. Tegelikult on tema panus küll mõlemas instituudis suurem, kui ametlik koormus näitab.

Koostöö geeniteadlastega tõi kaasa laia rahvusvahelise tuntuse. Sellega kaasnes 2019. aastal Eesti Vabariigi Teaduspreemia keemia ja molekulaarbioloogia alal koos kolleegidega Geenivaramust. Järgmisel, 2020. aastal sai Kristast Eesti Teaduste Akadeemia akadeemik matemaatika ja matemaatilise statistika alal. Covidi leviku ajal oli ülioluline anda rahvale laiemalt argumenteeritud teavet viiruse leviku ja ohtlikkuse ning vaktsineerimise mõju kohta. Kristal oli selles kande roll nii andmepõhisel olukorra selgitamisel kui prognoosimisel. Intervjuud teles ja raadios, nõuanded valitsusele – see kõik toimus igapäevase õppe- ja teadustöö kõrvalt. Tänu sellele on Krista nimi ja nägu siiani tuttavad väga paljudele eestimaalastele. Ja paljud on muhelusega saanud jälgida kodus tehtud teleintervjuu ajal tema sõbralikke kuldseid retriivereid, kes end ka kaadrisse sättisid. Covidi aeg on möödunud, tavaelu ülikoolis läheb edasi – loengud ja seminarid, juhendatavad nooremad tudengid ja doktorandid. Mõne aasta jooksul on tema juhendamisel kaitstud juba kuus doktoritööd, viiel tudengil on doktorantuur pooleli. Eesti statistikutel on väga vedanud, et Krista Fischer on liidrirollis Eesti matemaatilise statistika arengu ja statistika rakenduste juures.

Tõnu Kollo